

Тому слід у проекті закону України «Про комерційну таємницю» передбачити не тільки право державних органів на отримання інформації, яка складає комерційну таємницю, а і їхні обов'язки, та назвати відповідний розділ проекту таким чином: «Права та обов'язки державних органів щодо комерційної таємниці».

Література

1. Ринок крїїнгових компаній // Мор. правда. – 2007. – 12 берез.
2. Там само.
3. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з посередництва працевлаштуванні на роботу за кордоном // www.rada.dov.ua
4. Нікіфоров Г.К., Нікіфоров С.С. Підприємництво та правовий захист комерційної таємниці: Навч.-практ. посіб. – К.: Олан, 2001. – 208 с.
5. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
6. Про державну податкову службу в Україні: Закон України від 4 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 6. – Ст. 38.
7. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 794.
8. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 21.
9. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 383.
10. Ольшанченко В. Конфіденційна інформація: кому, скільки і як // Бізнес. Бухгалтерія. – 2001. – № 36/2. – С. 34-36.
11. Про комерційну таємницю: Проект закону України. Підгот. Держпідприємництвом України // Нікіфоров Г.К., Нікіфоров С.С. Підприємництво та правовий захист комерційної таємниці. – К.: Олан, 2001. – С. 197-206.

УДК 346.26-057(477)

А.В. Кирилюк

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КРЮЇНГОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

Сучасний ринок праці сформувався в умовах реформування економіки України і продовжує зазнавати негативний вплив соціально-економічної кризи 90-х років, що зумовила спад у промисловому секторі й сільському господарстві, зниження попиту на робочу силу, зростання загального і реєстрованого безробіття.

У результаті роздержавлення економіки України власність, що була державною, отримала нових власників. Процес і результат зміни власників не міг не відбитися негативним чином на трудових правах і гарантіях працівників, оскільки він супроводжувався скороченням робочих місць, ліквідацією або банкрутством підприємств, спадом виробництва [1]. На морському флоті цей процес видно найбільш рельєфно. Недосконала вітчизняна система оподаткування примушує підприємців реєструвати бізнес в офшорних територіях, уникаючи тим самим обов'язку нести податковий тягар в Україні. Саме в таких територіях (державах) судновласники реєструють свої морські судна. Результати цього про-

цесу негативно позначаються й на українській економіці – скарбниця не поповнюється в результаті несплати податків, і на працівниках, які наймаються до вітчизняного судновласника, але під «зручний» прапор, отже, підкоряючись іноземному законодавству.

«Зручними», або дешевими, називаються прапори держав, які пропонують свою реєстрацію судновласникам інших країн. Регістри дешевих прапорів традиційно відрізняються легкістю реєстрації і низькими податками (або їх повною відсутністю). На сьогоднішній день налічується понад 30 країн «зручних» прапорів, серед яких найбільш популярні прапори Кіпру, Панам, Ліберії, Багамських островів, Белізи, Мальти, Вану-ату та ін. За підрахунками Міжнародної федерації транспортників, з 57 845 суден світового флоту приблизно 18 630 ходять під «зручними» прапорами. Підняття державного прапору на судні служить юридичним фактом, що дозволяє застосовувати до правовідносин, що виникають на його борту, національне право країни прапора. Оскільки прапор судна є доказом його приналежності до певної держави, національне законодавство не може бути застосоване до трудових правовідносин між працевластувачем і членами екіпажу і тому не здатне захистити величезну кількість українських моряків, що працюють на судах під «зручними» прапорами.

У той самий час скорочення чисельності українських суден, що знаходяться в експлуатації, складне фінансове становище галузі висунули перед моряками проблему пошуку нових можливостей із застосування своїх знань і сил на іноземних судах. Моряки мають відносно низький рівень можливостей професійної переорієнтації і тому хочуть знайти застосування своїм силам на судах під іноземними прапорами. Переважна більшість звертаються в підприємства різних форм власності, які, разом з виконанням інших функцій, здійснюють господарську діяльність з посередництва в працевлаштуванні на роботу за кордон різних фахівців, зокрема тих, що мають і морські спеціальності. Вони стали своєрідним засобом порятунку для тих моряків, які стали безробітними через руйнування вітчизняного флоту, старіння суден, що залишилися, відсутність нових, а також для випускників 22 морських навчальних закладів, центрів з підготовки та атестації, тренажерних курсів та ін. Такими підприємницькими структурами і стали крьюінгові компанії.

За останні роки послугами цих компаній (а їх тільки в Одесі – 172, всього в Україні – 439) скористалися багато тисяч моряків. Потік охочих працевлаштуватися на іноземні судна не вичерпується, і в морських крьюінгових агентствах (так у житті називають ці підприємства) створилися довгі черги з охочих стати на облік. На превеликий жаль, у даний час кандидатів на працевлаштування набагато більше, ніж їх замовляють працевластувачі. Зростає конкуренція на отримання вакансій. Тому вони звертаються не в підприємства, що здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства України, а в різні фірми, що діють нелегітимно, і нерідко стають жертвами оман.

Як показує практика, більшість моряків не знають елементарних правил співпраці з посередницькими підприємствами (крьюінговими компаніями) та процедури працевлаштування на судна іноземних судноплавних компаній.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основна мета статті полягає в тому, щоб дослідити правове регулювання, діяльність та роботу крьюінгових компаній в Україні.

Аналіз останніх досягнень та публікацій, у яких почато вирішення даної проблеми і виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Виклад матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Слово «крьюінг» утворилося з англійського «to crew, crewing» (набирати екіпаж, суднову команду). Таким чином, крьюінгову компанію можна визначити як специфічну форму кадрової компанії, яка є своєрідним інструментом пошуку і залучення робочої сили – членів плавскладу морських суден, а так само є фільтром. Крьюінгова компанія, використовуючи власні потужності й ноу-хау, вибирає із загального потоку охочих працевлаштуватися на нове робоче місце, тих, хто якнайповніше відповідає потребі організації-замовника.

Визначимо процес пошуку претендентів як професійну діяльність, пов'язану з дослідженням за допомогою спеціальних технологій персоналу. Дослідження проводиться по заданих параметрах (характеристиках) на ринку праці з використанням певних внутрішніх і зовнішніх джерел робочої сили. Процес пошуку спрямований на визначення ринкового сегмента – джерела необхідної робочої сили і подальшого формування початкового пулу претендентів. Пул претендентів формується на підставі зіставлення фахівцями крьюінгової компанії основних характеристик претендентів з потребами судноплавної компанії (СК) або оператора судна [5].

Оцінка претендентів у процесі надання послуг крьюінговою компанією є визначення за допомогою сучасних спеціалізованих методів і технологій якісного рівня професійних, кваліфікаційних, особистих характеристик, а так само мотиваційних настанов претендентів, складових пул. Метою оцінки є визначення числових або описових величин характеристики претендента. Претенденти, складові пул, повинні оцінюватися за допомогою єдиної системи оцінки для отримання зіставлених результатів.

Відбір кандидатів є професійна діяльність, що є процесом ухвалення рішення про вибір тих або інших претендентів на працевлаштування відповідно до наявної кадрової потреби організації замовника. Відбір проводиться шляхом зіставлення результатів оцінки окремих претендентів, складових пул. Результатом відбору є один або декілька кандидатів, які надалі будуть представлені організації, що має потребу в персоналі, з метою працевлаштування [6].

Таким чином, докладне вивчення суті і змісту послуг крьюінгових компаній, зважаючи на специфіку їхньої роботи, дозволяє дати визначення крьюінгових компаній, послуг і ринку крьюінгових послуг.

Крьюінгова компанія – юридична особа, створена з метою отримання прибутку за допомогою здійснення професійної діяльності з пошуку, оцінки, відбору і мотивації персоналу – плавскладу суден по критеріях, заданих організацією-замовником (судновласником або оператором судна), що має потребу в залученні відповідного персоналу.

Крьюінгові послуги із забезпечення потреби працедавця в персоналі є процесом визначення, організації і здійснення професійної діяльності у сфері пра-

цевлаштування претендентів – членів плавскладу морських суден і задоволення потреби працедавця-клієнта в персоналі.

Ринок крьюінгових послуг є спеціалізованим напрямом підприємництва, що пов'язаний з людським чинником, сукупністю послуг з пошуку, оцінки, відбору і управління мотивацією, а так само найму робочої сили з метою забезпечення потреб сторонніх організацій – судноплавних компаній або операторів суден у персоналі [7].

Якість послуг, що надаються крьюінговими компаніями, відбивається не тільки на якості задоволення потреби СК в персоналі, але й побічно впливає на функціонування СК у цілому.

Ключова ідея роботи крьюінгових компаній полягає в тому, що крьюінгова компанія бере на себе велику частину професійної діяльності із задоволення потреб організацій-замовників у персоналі. Професіоналізм компанії оцінюється не тільки здатністю задовольнити запити замовників, але і скоректувати їх відповідно до ринкових реалій і запропонувати різні шляхи їх задоволення.

Посередницькі структури діють на основі базового Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000 р. № 1775-III і Ухвал КМУ «Про затвердження переліку документів, які додаються до Заяви про видачу ліцензії для окремих видів господарської діяльності» від 04.07.2001 р. № 756 та «Про затвердження органів ліцензування» від 14.11.2000 р. № 1698, Ліцензійних умов проведення господарської діяльності з посередництва в працевлаштуванні на роботу за кордоном, затверджених сумісним наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики і підприємництва, Міністерства праці і соціальної політики України від 19.12.2001 р. № 155/534, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 10.01.2002 р. за № 17/6305.

Відповідно до Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», суб'єкти підприємництва мають право займатися посередницькою діяльністю з працевлаштування за кордоном тільки за умови володіння ними ліцензією, яку видає Міністерство праці і соціальної політики України. Ця ліцензія є основою для розміщення в засобах масової інформації пропозицій роботи за кордоном. Посередник вказує в рекламі свою повну назву, адресу, вказану в ліцензії (у жодному разі поштовою скриньку), номери телефонів, номер і дату видачі ліцензії та орган ліцензування – Мінтруда [1].

Наявність державної ліцензії – це державна гарантія її підконтрольності з боку держави і можливості ефективної дії на неї в разі її несумлінності. Перевірка наявності ліцензії повинна бути першим і обов'язковим кроком громадянина при зверненні до посередника. Термін дії такої ліцензії – три роки.

Ухвалою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку органів ліцензування» від 14 листопада 2000 р. Міністерство праці і соціальної політики визначене як орган ліцензування у сфері посередництва з працевлаштування за кордоном [3]. Регулюючі функції Мінтруда здійснює на двох етапах. По-перше, на етапі видачі ліцензій. Для їх отримання ухвалою Кабінету Міністрів від 4 липня 2001 р. затверджений перелік документів, які подаються юридичними особами разом із заявою про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності. По-друге, на етапі контролю за діяльністю

ліцензіатів, коли використовуються такі інструменти регулювання, як планові та позапланові перевірки, видача розпоряджень Міністерством праці про усунення зауважень, висловлених при перевірці, і, можливо, анулювання ліцензії.

У Мінтруда діє Комісія з питань ліцензування посередництва з працевлаштування за кордоном і надання іноземцям дозволів на працевлаштування в Україні. Комісія здійснює видачу й анулювання ліцензій у разі порушення ліцензіатами ліцензійних умов. Двічі на рік розглядаються і затверджуються плани-графіки перевірок дотримання суб'єктами господарювання ліцензійних умов. До речі, у Міністерства праці є своя сторінка в Інтернеті, де розміщені всі ухвалені рішення відносно діяльності ліцензіатів.

Наявність службового приміщення – одна з вимог, які диктуються при організації посередництва в працевлаштуванні на роботу за кордон. У службовому приміщенні посередника, де проводиться прийом, на доступному для клієнта місці повинна розміщуватися така інформація:

- копія свідоцтва про державну реєстрацію;
- копія ліцензії на посередницьку діяльність у працевлаштуванні на роботу за кордон;
- інформація про повну назву посередника, його адреса, номери телефонів, прізвище, ім'я і по батькові керівника (власника);
- номери телефонів місцевого органу державної служби зайнятості України, представництва Державного комітету України з питань регулярної політики і підприємництва;
- нормативно-правові акти, яких повинен дотримуватися посередник при веденні посередництва в працевлаштуванні на роботу за кордон;
- витяг із Закону України «Про захист прав споживачів» у частині надання послуг;
- книга відгуків і пропозицій.

Посередники організують надання послуг з посередництва в працевлаштуванні на роботу за кордоном на основі договорів (контрактів), які укладають письмово: зовнішньоекономічний договір (контракт) з іноземним суб'єктом підприємницької діяльності (працедавцем або посередником) про посередництво в працевлаштуванні на роботу за кордоном громадян України і договору з клієнтом про надання послуг з посередництва в працевлаштуванні.

Зовнішньоекономічний договір (контракт) про посередництво з працевлаштування на роботу за кордон, а також агентська угода не дають права суб'єктові підприємництва надавати послуги з посередництва в працевлаштуванні на роботу за кордоном без наявності відповідної ліцензії.

До укладення договору з посередником громадянин України повинен переконаватися в наявності:

- копії дозволу на працевлаштування громадян України, виданого працедавцеві уповноваженим органом країни працевлаштування, якщо зовнішньоекономічний договір укладений з працедавцем (окрім випадків посередництва з працевлаштування моряків на судна іноземних власників);

– копії дозволу (ліцензії) на ведення посередницької діяльності з працевлаштування громадян України, виданого уповноваженим органом країни працевлаштування посередникові, якщо зовнішньоекономічний договір укладений з посередником;

– копії документа (витяг з торгового, банківського або судового реєстру), які підтверджують факт реєстрації іноземного суб'єкта підприємницької діяльності в країні місцеперебування, якщо зовнішньоекономічний договір передбачає тільки посередництво з працевлаштування моряків на судна іноземних власників.

Ці документи повинні бути завірені згідно із законодавством країни їх видачі й легалізовані в консульстві України (можуть бути також завірені в посольстві відповідної країни і легалізовані в МВС України, якщо міжнародними договорами, в яких бере участь Україна, не передбачене інше);

– зовнішньоекономічний договір (контракт) з іноземним суб'єктом підприємницької діяльності (працедавцем або посередником) про посередництво з працевлаштування на роботу за кордоном громадян України;

– завірений іноземним працедавцем проект трудового договору, який повинен відповідати законодавству країни працевлаштування робочого і міжнародним договорам України і містити основні реквізити працедавця, професійні вимоги до робочого, інформацію про характер роботи, умови праці й мешкання на території країни працевлаштування, соціального захисту (зокрема страхування), термін договору, умови його відновлення і розірвання, затрати на транспортні витрати.

Документи повинні бути перекладені українською мовою і нотаріально завірені. Тільки за наявності цих документів клієнт може підписувати з посередником договір про надання послуг посередництва з працевлаштування на роботу за кордоном, який повинен включати таку інформацію:

- номер, дату, місце підписання договору;
- назву посередника, номер і дату видачі ліцензії на посередництво з працевлаштування на роботу за кордоном, місце знаходження посередника;
- інформацію про клієнта (прізвище, ім'я, по батькові, місце мешкання);
- визначення предмета договору: які послуги пропонуються при посередництві з працевлаштування на роботу за кордоном;
- місце підписання договору з працедавцем;
- права, обов'язки та відповідальність сторін;
- умови зміни, розірвання та анулювання договору;
- порядок вирішення спірних питань;
- визначення форс-мажорних обставин та дії сторін при їх виникненні;
- перелік додаткових послуг, які можуть бути надані посередником за плату;
- термін дії договору;
- реквізити сторін договору.

Цей договір укладається в двох екземплярах: один видається клієнтові, а інший залишається в посередника. Громадяни України, які уклали договір про посередництво з працевлаштування, виїжджають на роботу за кордон тільки по

робочій візі. При прибутті громадян України до працевлаштування іноземні компетентні органи оформляють їм дозвіл на перебування в країні працевлаштування.

Контроль за діяльністю посередницьких підприємств здійснюється центральними і місцевими органами виконавчої влади, правоохоронними органами. Згідно із спільним наказом Держкомпідприємництва та Міністерства праці і соціальної політики від 24.06.2004 р. № 78/141, зареєстрованим у Мінюсті 05.07.2004 р. № 887/9486, затверджений «Порядок контролю за дотриманням Ліцензійних умов проведення господарської діяльності з посередництва в працевлаштуванні на роботу за кордоном».

Компанії, що займаються посередництвом з працевлаштування за кордоном, ретельно контролюватимуться. Оцінивши можливі негативні наслідки подібної діяльності, Мінтруда привласнило їй ступінь високого ризику. Згідно з новим проектом урядової ухвали, розробленої в надрах Міністерства, фірми-посередники (зокрема, рекрутингові й кадрові) систематично перевірятимуться (раз на рік) на предмет відповідності встановленим для них вимогам.

Новий документ Міністерства праці і соціальної політики України, ініційований на виконання недавно прийнятого Закону «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», передбачає критерії оцінки ступеня ризику для життєдіяльності від здійснення господарської діяльності з посередництва в працевлаштуванні за кордоном. На думку чиновників, ризикованість посередництва визначається чималою вірогідністю жертв шахрайських дій з боку недобросовісних ліцензіатів, іноземних працевлаштувачів і торговців людьми.

Література

1. О лицензировании определенных видов хозяйственной деятельности: Закон Украины от 01.06.2000 г. № 1775-III.
2. Об утверждении перечня документов, которые прилагаются к Заявлению о выдаче лицензии для отдельных видов хозяйственной деятельности: Постановление КМУ от 04.07.2001 г. № 756.
3. Об утверждении органов лицензирования: Постановление КМУ от 14.11.2000 г. № 1698.
4. Афонина М. Современный рекрутинг: бизнес и люди // Кадровый вестник. – 2000. – № 6.
5. Визюкова И.В. Кадры управления: подбор и оценка: Учеб. пособие. – М.: Экономика, 1998.
6. Карташов С.А., Одегов Ю.Г., Кокорев И.А. Рекрутинг: найм персонала: Учеб. пособие / Под ред. ЮГ. Одегова. – М.: Экзамен, 2002.
7. Осипова Э. Исследование рынка кадровых услуг г. Москвы // Управление персоналом. – 2002.